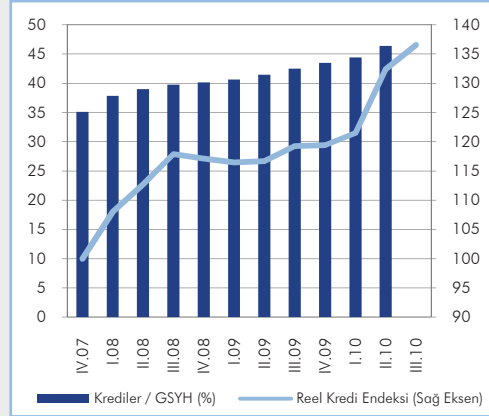

III. BANKACILIK SEKTÖRÜ GELİŞMELERİ VE RİSKLER

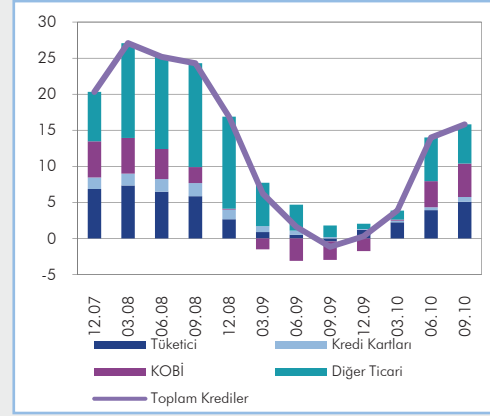
Küresel kriz sürecinde ülkemizde KOBİ kredileri başta olmak üzere kredi artış hızı yavaşlamış, bankaların kamu menkul kıymet yatırımları artmış, sorunlu kredi oranı yükselmiş ve yurt dışından sağlanan kaynaklar azalmıştır. Bu dönemde Merkez Bankası'nın politika faiz oranını düşürmesine paralel olarak gerileyen faiz oranları, bankacılık sektörü bilanço yapısındaki vade uyumsuzluğu nedeniyle net faiz marjının, dolayısıyla kârlılığın artmasını sağlarken, sorunlu kredi oranındaki artış bu gelişmeyi sınırlayıcı bir etken olmuştur. Kredilerin bilanço içindeki ağırlığı azalırken, kamu menkul kıymet yatırımlarının artması ve olumlu kârlılık performansı sermaye yeterlilik oranının yükselmesini sağlamıştır.

Krizden çıkış sürecinde iktisadi faaliyetteki toparlanma ve düşük düzeyde seyreden faiz oranları neticesinde başta KOBİ kredileri olmak üzere tüm kredi türlerindeki artış hızlanmış ve sorunlu kredi oranları gerilemiştir. Bankacılık sektörünün yurt dışından kaynak sağlama imkânları iyileşirken, kamu menkul kıymetlerine yapılan yatırımlar yavaşlamıştır. Kredi kalitesindeki iyileşmeye rağmen net faiz marjındaki daralmayla birlikte, kârlılık performansı göstergeleri düşüş eğilimine girmiş, kredilerin hızlı artışıyla hâlâ asgari ve hedef rasyoların üzerinde olmakla birlikte sermaye yeterlilik oranında sınırlı bir gerileme olmuştur. Ekonomide iç ve dış talep arasındaki ayrışmanın hızlı kredi genişlemesi ve cari işlemler açığındaki artış ile bir arada ortaya çıkması önümüzdeki dönemde finansal istikrara ilişkin kaygıları gündeme getirebilecektir. Öte yandan, kredi piyasasındaki canlılık ve artan rekabet ortamında bankaların etkin risk yönetimini muhafaza etmesi önem arz eden diğer bir husustur.

İktisadi faaliyetteki toparlanma neticesinde kredi hacminde belirgin bir canlanma gözlenmektedir. Kriz süresince yatay bir seyir izleyen brüt reel krediler, 2010 yılı ikinci çeyreğinden itibaren hızlı bir artış sergilemiştir. Brüt kredilerin milli gelire oranı Haziran 2010 itibarıyla yüzde 46,4'e yükselmiştir (Grafik III.1). 2010 yılı Eylül ayında kredilerin toplam aktif içindeki payı yüzde 51,3'e, yıllık reel artış hızı ise yüzde 15,8'e yükselmiştir. Küresel krizden en çok etkilenen ve reel olarak küçülen tek kredi türü olan KOBİ kredilerinin, krizden çıkış sürecinde kredi büyümesine diğer ticari ve bireysel kredilerle birlikte önemli ölçüde katkıda bulunması dikkat çekicidir. Kredilerdeki yüzde 15,8 oranındaki yıllık reel artışın 5,1 puanı tüketici, 4,6 puanı KOBİ, 5,4 puanı ise diğer ticari kredilerden kaynaklanmaktadır (Grafik III.2).

Grafik III.1.
Brüt Kredilerin Gelişimi (%)^{1,2}

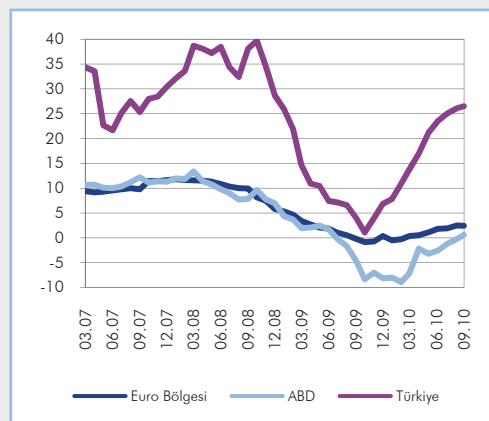
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Krediler TÜFE (2003=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.
(2) Reel Kredi Endeksi 2007-IV=100**Grafik III.2.**
Yıllık Reel Değişim (% Katkı, TGA hariç)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

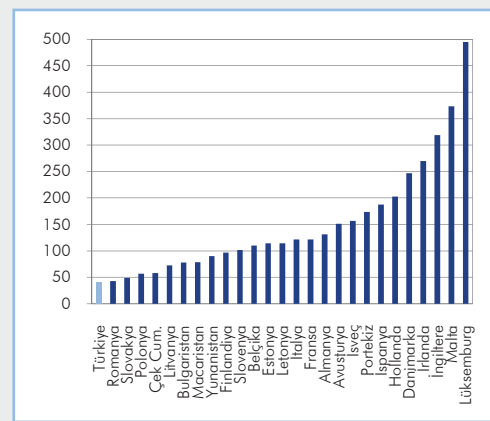
(1) Krediler, TÜFE (2003=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

Ülkemiz, kredi büyümesinde gelişmiş ülkelerden ayrılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bankacılık sisteminde yaşanan sorunlar devam etmekte, kredi hacminde genel olarak belirgin bir canlanma gözlenmemektedir. Eylül 2010 itibarıyla kredi büyümesi euro bölgesinde yıllık yüzde 2,4, ABD'de yüzde 0,6 iken ülkemizde yüzde 26,5 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.3). Diğer taraftan, kredi artışındaki hızlı toparlanmaya rağmen ülkemizde banka kredilerinin milli gelire oranı hâlâ diğer ülkelere kıyasla düşük seviyelerdedir. Bu durum, ülkemizin küresel finansal krizden göreceli olarak daha az etkilenmesine katkıda bulunduğu gibi, büyüme potansiyelinin varlığına da işaret etmektedir (Grafik III.4).

Grafik III.3.
Kredilerin Nominal Yıllık Değişimi (%)¹

Kaynak: FED, ECB, BDDK-TCMB

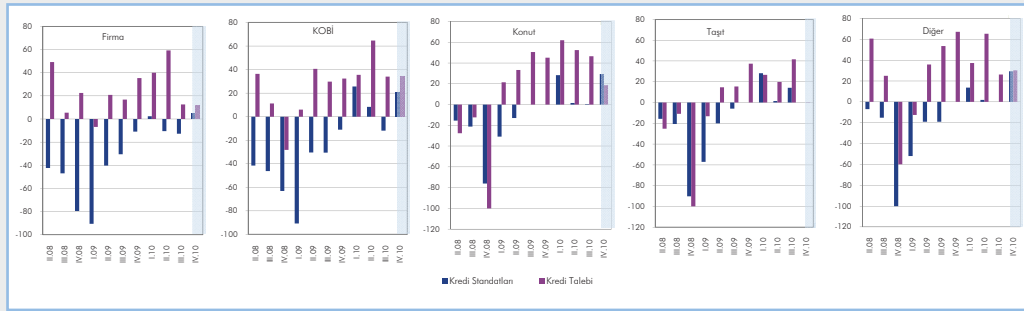
(1) TGA hariçtir.

Grafik III.4.
Kredilerin Milli Gelire Oranı (% , 2009)

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

Kredi gerçekleştirmeleri daha çok kredi talebine dair dinamikleri yansıtmaktadır. Banka Kredileri Eğilim Anketi sonuçlarına göre, bankaların Temmuz-Eylül 2010 dönemi için küçük ve orta ölçekli işletmeler ile büyük işletmelere verilen kredilerde standartların değiştirilmeyeceği, kısa ve uzun vadeli kredilerde ise standartların gevşetileceği yönündeki beklentilerine karşın tüm kredi türlerinde beklenen gevşemenin gerçekleşmediği görülmektedir. Nitekim, 2010 yılının ilk çeyreğinde bireysel kredilere uygulanan standartları gevşetmeye başlayan bankalar, ikinci ve üçüncü çeyrek dönemlerde standartları fazla değiştirmemişlerdir. Bununla birlikte, hem işletmelerin hem de hanehalkının kredi talebi, 2010 yılı üçüncü çeyreğinde hız kaybetmekle birlikte, yıl boyunca artmaya devam etmiştir. Tüketici güvenindeki artış, bireysel kredi talebini olumlu etkilerken, kriz sürecinde ağırlıklı olarak mevcut borçların çevrilmesi amacıyla kredi talebinde bulunan firmaların son dönemlerde yatırım amaçlı kredi talebinde de bulunduğu gözlenmektedir (Grafik III.5).

Grafik III.5.
Banka Kredileri Eğilim Anketi^{1,2}

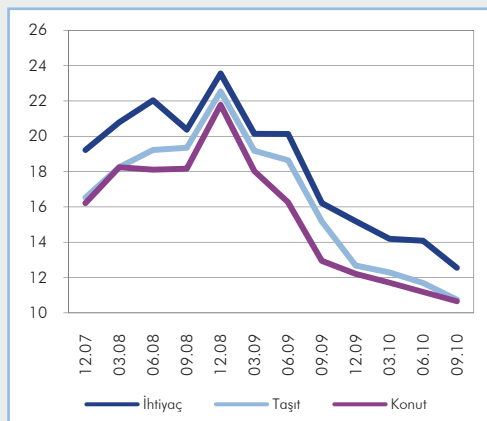
Kaynak: TCMB

(1) 2010 yılı son çeyreğine ilişkin veriler gelecek üç aya ilişkin beklentilerdir.

(2) Kredi standartlarının negatif olması standartların sıkılaştırılmasına, kredi talebinin pozitif olması ise kredi talebinin arttığına işaret etmektedir.

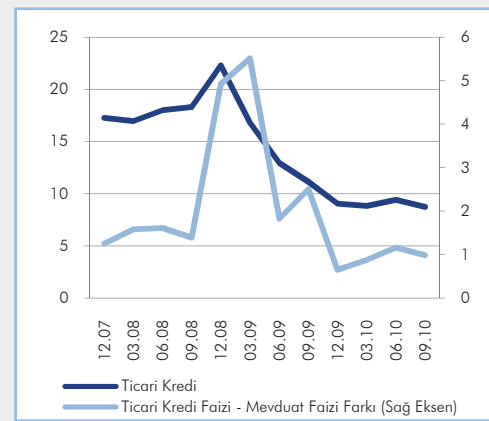
Kredi faizleri ile ticari kredi faizi ve mevduat faizi arasındaki farkın tarihsel olarak en düşük düzeylerinde seyretmesi ise kredi arzındaki sıkılığın azaldığına işaret etmektedir. Taşıt kredisi faiz oranı yıllık yüzde 10,8, konut kredisi faiz oranı yüzde 10,7, ihtiyaç kredisi faiz oranı yüzde 12,6 ve ticari kredi faizi yüzde 8,7 seviyesine gerilemiştir. Ticari kredi faiz oranı ile mevduat faiz oranı arasındaki fark tarihsel olarak en düşük seviyelerindedir (Grafik III.6 ve Grafik III.7).

Grafik III.6.
Tüketici Kredileri Faiz Oranı (% Akım)

Kaynak: TCMB

Grafik III.7.
Ticari Kredi Faizi (% Akım)

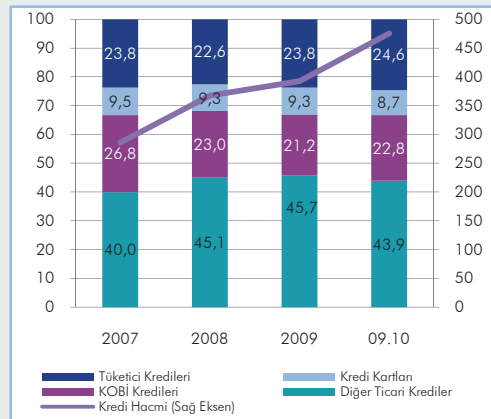

Kaynak: TCMB

Kredi portföyünde KOBİ kredilerinin ve tüketici kredilerinin payı artmaktadır.

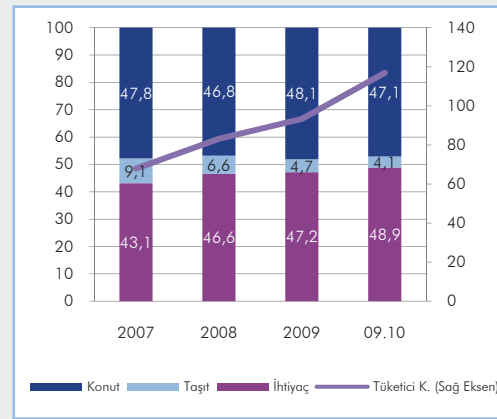
Kredi portföyünün dağılımına bakıldığında, 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla bireysel krediler ve KOBİ kredilerinin toplam payının yüzde 56,1 olduğu ve 2009 yılı sonuna göre söz konusu payın 1,8 puan arttığı gözlenmektedir (Grafik III.8). Bu durum kredi portföyünün çeşitlenmesi açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ağırlıklı olarak konut ve ihtiyaç kredilerinden oluşan tüketici kredileri alt kalemleri incelendiğinde ise ihtiyaç kredilerinin payındaki artış dikkat çekicidir (Grafik III.9). KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kredi garantisi veren kurumlara 1 milyar TL'ye kadar nakit kaynak aktarmak ve/veya özel tertip DİBS ihraç etmek için Bakanlar Kurulu Kararı ile Hazine Müsteşarlığı'na yetki verilmiş olup, Ocak – Ekim 2010 döneminde söz konusu kaynak kullanılarak 216,1 milyon TL tutarında kefalet verilmiştir. Bu desteğin yanı sıra KOSGEB kaynakları kullanılarak firmalara kredi faizinin sadece dörtte birine katlanmaları yoluyla, yüzde 0,94 faiz oranı üzerinden toplam 3 milyar TL tutarında kredi kullandırılması hedeflenmektedir. Bu tutarın 1,5 milyar TL'lik kısmının ölçek endekli büyüme kredisine desteği, diğer yarısının ise ihracat kredisine desteği olarak kullandırılması planlanmaktadır. 23 Kasım 2010 tarihinde başvuruların alınmaya başlamasını takiben çok kısa bir süre içinde ölçek endekli kredi desteğine KOBİ'ler yoğun bir ilgi göstermiş ve 2,93 milyar TL tutarında talep gelmiştir. Söz konusu teşviklerin, önümüzdeki dönemde KOBİ kredisindeki artışı desteklemesi beklenmektedir. Öte yandan, Bankamız Kanunu'nun 45. maddesi kapsamında reel sektöre ağırlıklı olarak Eximbank aracılığıyla kullandırılan, 2009 yılı Nisan ayında kullanım limiti 2,5 milyar ABD dolarına yükseltilmiş olan ve kullanım koşulları kolaylaştırılan ihracat reeskont kredileri, 2009 yılında 1,4 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu krediler, 2010 yılının ilk 11 ayında 1,1 milyar ABD doları olup, yoğun olarak metal ana sanayi ve işlenmemiş maden ürünleri, makine ve teçhizat ile tekstil ve tekstil ürünleri sektörlerinde faaliyet gösteren firmalara kullandırılmıştır.

Grafik III.8.
Toplam Kredilerin Dağılımı
(%, Milyar TL, TGA hariç)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.9.
Tüketici Kredilerinin Dağılımı
(%, Milyar TL, TGA hariç)

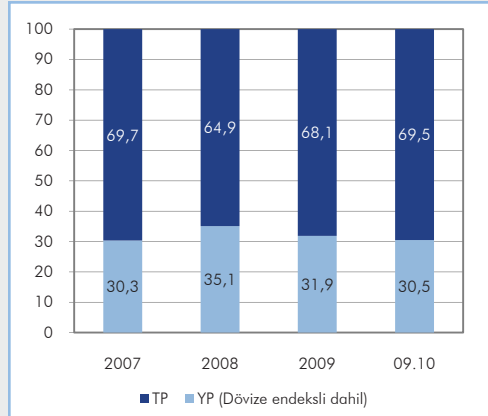

Kaynak: BDDK-TCMB

Krediler ağırlıklı olarak Türk Parası cinsinden kullandırılmakta ve kredilerin vadesi uzamaktadır. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla döviz endeksli dâhil olmak üzere yabancı para kredilerin toplam krediler içindeki payı yüzde 30,5 olarak gerçekleşmiş ve yabancı para kredilerin payı TL kredilerin daha hızlı artması ve TL'nin güçlenmesinin etkisiyle gerilemiştir (Grafik III.10). Kısa vadeli kredilerin toplam krediler içindeki payı ise 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla

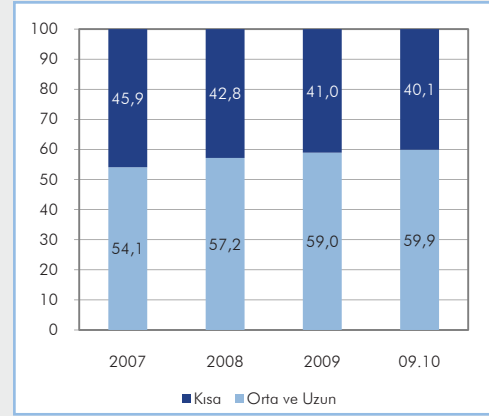
yüzde 40,1 olarak gerçekleşmiş ve geçen yıl sonuna göre 1 puan azalmıştır. Kredilerin vadesinin uzaması, kredi kullanan taraflar açısından olumlu olmakla birlikte, bankacılık sektörü için vade uyumsuzluğu riskinin azaltılması açısından pasifin de vadesinin uzaması önem arz etmektedir (Grafik III.11).

Grafik III.10.
Kredilerin TP/YP Kompozisyonu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.11.
Kredilerin Vade Kompozisyonu¹ (%)

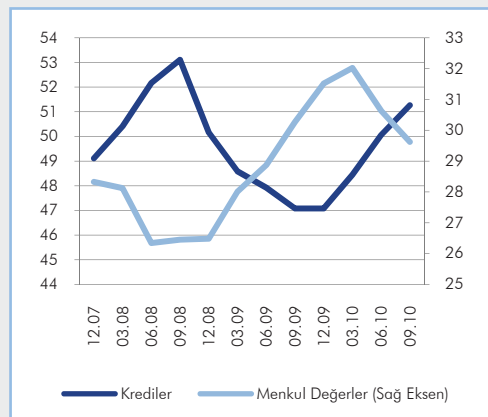

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kısa vade, 1 yıldan kısa vadeyi ifade etmektedir.

Kredi genişlemesine paralel olarak, mevduatın krediye dönüşüm oranı artarken, ağırlığı kriz döneminde artmış bulunan menkul kıymet yatırımlarının toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla kredilerin toplam aktifler içindeki payı geçen yıl sonuna göre 4,2 puan artarak yüzde 51,3'e ulaşırken, menkul kıymetlerin payı 1,9 puan azalarak yüzde 29,6'ya gerilemiştir (Grafik III.12). Mevduatın krediye dönüşüm oranı ise yüzde 86,7'ye yükselmekle birlikte kriz öncesi seviyesine ulaşamamıştır (Grafik III.13).

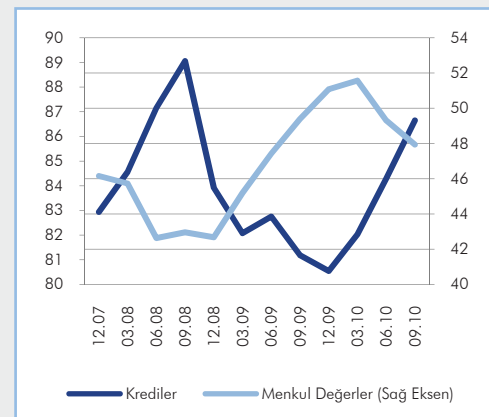
Grafik III.12.
Krediler ve Menkul Değerler (% Aktif)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA hariçtir.

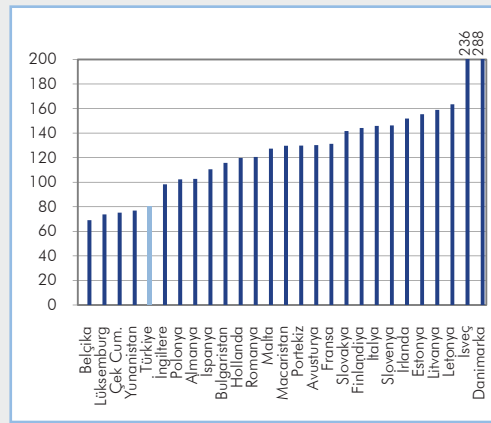
Grafik III.13.
Brüt Krediler ve Menkul Değerler (% Mevduat)

Kaynak: BDDK-TCMB

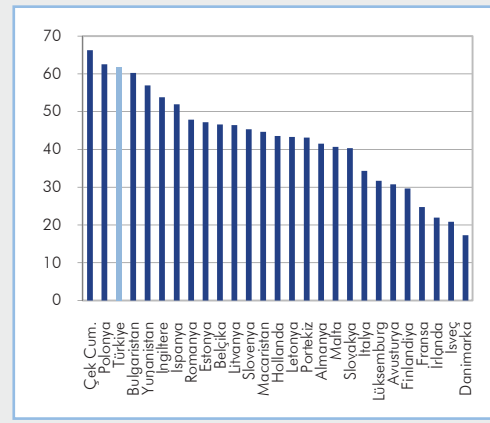
Diğer ülkelere kıyasla, ülkemizde krediler istikrarlı kaynaklarla fonlanmakta ve kaynak yapısı ağırlıklı olarak mevduatlardan oluşmaktadır. Mevduat dışı kaynaklara göre daha istikrarlı bir fon kaynağı olarak kabul edilen mevduatın krediye dönüşüm oranının yüzde 100'ün altında olması, yeniden fonlamaya dayalı likidite riskinin düşük olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki mevduat ağırlıklı yapının aksine Avrupa Birliği'nde mevduatın krediye dönüşüm oranı yüzde 113,3, mevduatın toplam aktiflere oranı yüzde 40,1 seviyesindedir (Grafik III.14 ve Grafik III.15).

Grafik III.14.
Krediler (% Mevduat, 2009)

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

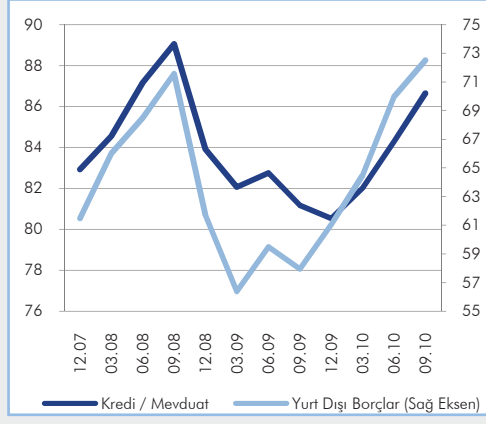
Grafik III.15.
Mevduat (% Aktif, 2009)

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

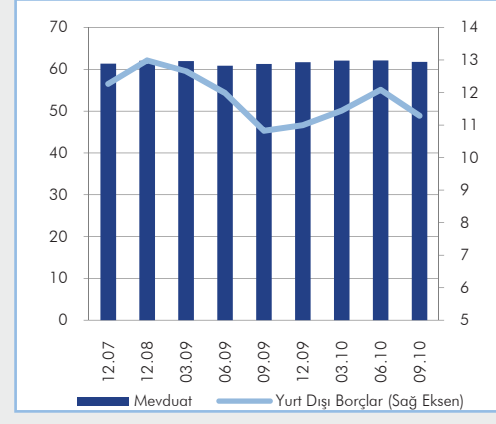
Kaynak yapısı ağırlıklı olarak mevduatlardan oluşmakla birlikte, mevduatın krediye dönüşüm oranındaki artışta bankaların yurt dışı yükümlülüklerinin artması da etkili olmuştur. Mevduatın krediye dönüşüm oranı, kriz döneminde sert bir şekilde gerilerken bankaların yurt dışından borçlanma imkânları da durgun bir seyir izlemiştir. Kriz döneminde bankaların yurt dışı yükümlülüklerinin azalışında, hem bankaların yurt dışı kredi talebindeki azalış hem de yurt dışı bankaların yaşadıkları mali sorunlar nedeniyle bilanço küçültme istekleri etkili olmuştur. Krizin etkilerinin şiddetini azaltmasına paralel olarak, yurt dışı borçlanma piyasasında tekrar bir canlılık yaşanmaya başlamıştır. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörünün toplam yurt dışı yükümlülükleri 72,5 milyar ABD doları olup, toplam aktiflerin yüzde 11,3'ü yurt dışı borçlarla fonlanmaktadır (Grafik III.16 ve Grafik III.17).

Grafik III.16.
Krediler ve Yurt Dışı Yükümlülükler
(%, Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

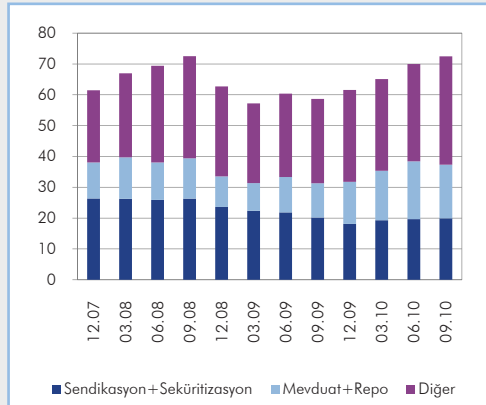
Grafik III.17.
Mevduatlar ve Yurt Dışı Yükümlülükler (% Aktif)

Kaynak: BDDK-TCMB

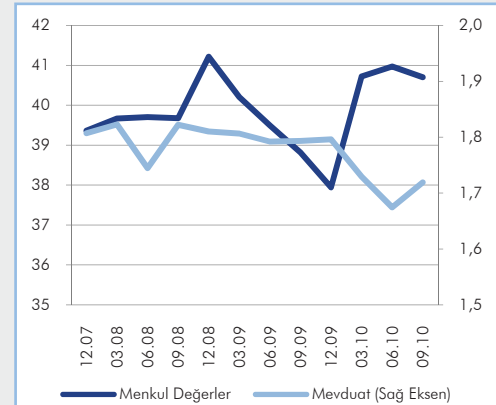
Yurt dışı borçlanma piyasasındaki toparlanma ve mevduat dışı kaynaklardaki çeşitliliğin artması pasif vadesinin uzamasına katkıda bulunmaktadır. Yurt dışı borçlanma piyasasındaki toparlanmayla birlikte, bankaların 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla 19,9 milyar ABD doları olan sendikasyon ve seküritizasyon kredileri toplamı 2009 yılı sonuna göre 2 milyar ABD doları artmıştır (Grafik III.18). Sendikasyon kredileri artışı daha uygun şartlarda ve vadelerde 2010 yılının son çeyreğinde de artmaya devam etmektedir. Ancak, pasif tarafının ağırlıklı kısmını oluşturan mevduatın 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla ortalama vadesi 1,7 aydır (Grafik III.19). Merkez Bankası tarafından finansal istikrarı güçlendirici bir tedbir olarak mevduatın vadesinin uzatılması amacıyla Türk lirası mevduata uygulanan zorunlu karşılık oranlarının vadelere göre farklılaştırılması önümüzdeki dönemde gündeme gelebilecektir. Öte yandan, yurt içinde TL cinsinden tahvil ihracına BDDK tarafından izin verilmesi önümüzdeki dönemde pasif vadesinin uzamasına katkı sağlayacağından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Grafik III.18.
Yurt Dışı Yükümlülüklerin Kompozisyonu
(Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

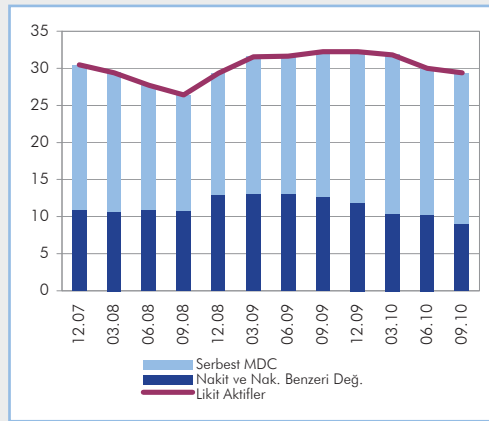
Grafik III.19.
Ortalama Vadeler (Ay)

Kaynak: BDDK-TCMB

Kredilerdeki artışla birlikte bankaların likit kalma eğilimi azalmakta, buna karşın sektörün likidite oranlarının asgari yükümlülüğün üzerinde olduğu görülmektedir. Kredi verme eğilimindeki artışla birlikte likit aktiflerin bilanço payı bir miktar gerilemiştir. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla likit aktiflerin toplam aktiflere oranı geçen yıl sonuna göre 2,8 puan azalarak yüzde 29,4 olarak gerçekleşmiştir. Likit aktiflerin toplam aktiflere oranının gerilemesinde nakit ve nakit benzeri değerlerdeki azalış etkili olmuştur (Grafik III.20). Likit aktiflerin bilanço payının gerilemesine rağmen, Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre hesaplanan bankacılık sektörünün toplam likidite yeterlilik oranları yasal oranların üzerinde seyretmektedir (Grafik III.21).

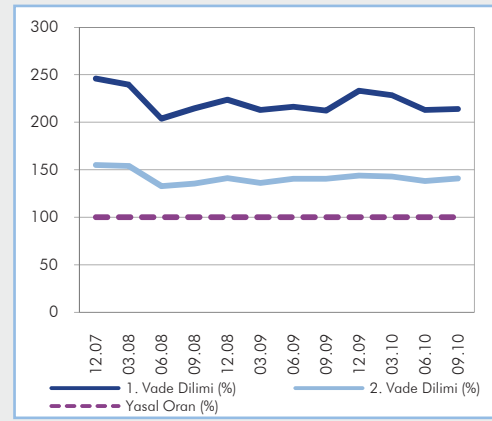
Grafik III.20.
Likit Aktifler (% Aktif)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nakit ve Nakit Benzeri Değerler= Nakit + TCMB + Para Piyasaları + Bankalar + Ters Repo
(2) Serbest MDC = Teminata ve repo işlemine konu olmayan kamu borçlanma senetleri

Grafik III.21.
Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu

Kaynak: BDDK-TCMB

Kriz süresince Merkez Bankası tarafından döviz ve Türk lirası piyasalarına yönelik alınan önlemler aşamalı olarak geri çekilmekte, bu çerçevede, bankaların etkin likidite yönetimlerinin önemi artmaktadır. Para Politikası Kurulu, 13 Nisan 2010 tarihli toplantısı sonrasında para ve kredi piyasalarındaki normalleşmeyi de göz önüne alarak, kriz döneminde uygulanan likidite tedbirlerini kademeli bir şekilde geri almaya karar vermiştir. Çıkış stratejisi çerçevesinde kriz süresince etkin olarak kullanılan piyasanın ihtiyacından daha fazla fonlanması şeklindeki politika çerçevesinde arz edilmekte olan miktar kademeli olarak azaltılmaya başlanmış ve teknik faiz ayarlaması operasyonlarına gidilmiştir. Merkez Bankası, repo ihaleleri ile yaptığı fonlamayı, gün sonunda piyasada daha az atıl likidite kalacak şekilde belirlemeye başlamış, gün sonunda İMKB Repo – Ters Repo Pazarı'nda ve bünyesindeki Bankalararası Para Piyasası'nda gecelik vadede gerçekleştirdiği borçlanma tutarını azaltmıştır. Mevcut durumda yüzde 7 olan bir hafta vadeli repo ihaleleri faiz oranı politika faiz oranı olarak belirlenmiş ve ihalelerin sabit faiz oranından miktar ihalesi yöntemiyle gerçekleştirilmeye başlanmasına karar verilmiştir. Teknik faiz ayarlaması sürecinin adımı olarak haftalık repo ihalesi faiz oranı sabit tutulurken, gecelik faiz oranlarında indirimle gidilmiş ve üç aylık repo ihaleleri sona ermiştir. Para Politikası Kurulu 11 Kasım 2010 tarihli toplantı sonrasında ise, gecelik borçlanma faizlerinin 400 baz puan daha indirilerek borçlanma faizleri ile borç verme faizleri arasındaki farkın artırılmasına karar vermiştir. Ayrıca, zorunlu karşılık oranları çıkış stratejisi kapsamında kriz öncesi seviyesine getirilmiştir.

Bankaların Merkez Bankası'ndan borçlanmalarında teminat olarak kabul edilebilecek DİBS tutarı herhangi bir stres durumunda olası önemli miktarda mevduat çekilişlerini karşılayabilecek durumdadır. Senaryo analizlerinde; mevduat çekilişleri, teminata ve repoya konu olmayan serbest kamu menkul kıymetlerindeki değer kaybıyla birleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, azami şok uygulandığında serbest DİBS'lerin mevduat çekilişlerini karşılayabilecek durumda olduğu görülmektedir (Tablo III.1).

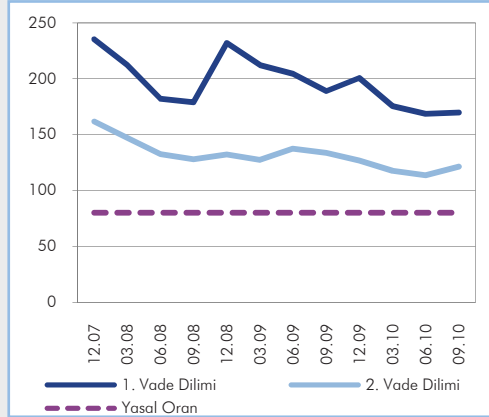
Tablo III.1. Likidite Senaryo Analizi (%)

MEVDUAT ÇEKİLİŞİ/ SERBEST DİBS (%)		MEVDUAT ÇEKİLİŞİ			
		% 5	% 10	% 15	% 20
SERBEST DİBS DEĞER KAYBI	% 5	16,1	32,2	48,4	64,5
	% 10	17,0	34,0	51,0	68,1
	% 15	18,0	36,0	54,0	72,1
	% 20	19,1	38,3	57,4	76,6

Kaynak: BDDK-TCMB

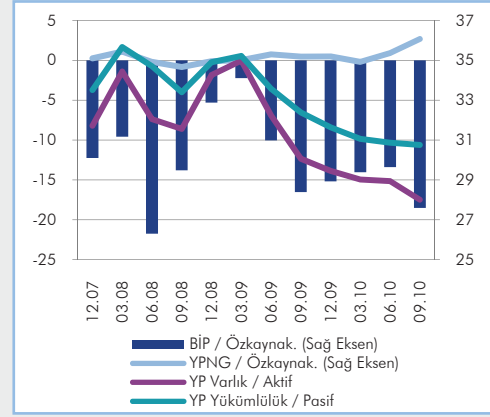
Yabancı para likidite oranı yasal oranın üzerinde, yabancı para pozisyonu dengede olup, yabancı para varlık ve yükümlülüklerin bilanço içindeki ağırlıkları azalmaktadır. Yabancı para likidite yeterlilik oranı asgari oran olan yüzde 80'in üzerinde seyretmektedir (Grafik III.22). Bilançodaki yabancı para varlık ve yükümlülüklerin ağırlığının ise tarihsel olarak en düşük seviyelerde olduğu dikkat çekmektedir. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla dövize endeksli dâhil olmak üzere yabancı para varlıkların toplam aktiflere oranı yüzde 28, yabancı para yükümlülüklerin toplam pasiflere oranı yüzde 30,8 seviyesindedir. Ağırlıklı olarak swap işlemlerinden oluşan bilanço dışı işlemlerle kapatılan bilanço içi açık pozisyon ise 2010 yılı Eylül ayında artış göstermiştir. Aynı dönemde, bilanço içi açık pozisyonun özkaynaklara oranı yüzde 18,5 iken, bilanço dışı işlemler de dikkate alınarak hesaplanan yabancı para net genel pozisyonunun toplam özkaynaklara oranı yüzde 2,7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.23). Merkez Bankası, çıkış stratejileri kapsamında Türk lirası piyasalarına yönelik alınan tedbirler gibi, döviz likiditesine ilişkin önlemleri de kademeli bir şekilde azaltmaktadır. Son dönemde uluslararası likidite koşullarında gözlenen iyileşme ve bankacılık sisteminin döviz likiditesindeki artış dikkate alınarak, 15 Ekim 2010 tarihinden itibaren Merkez Bankası'nın Döviz ve Efektif Piyasaları Döviz Depo Piyasası'ndaki aracılık işlemlerine son verilmiştir. Öte yandan, Merkez Bankası döviz arzının döviz talebine göre arttığı dönemlerde rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihalelerine devam etmektedir.

Grafik III.22.
YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.23.
Yabancı Para Pozisyonu (%)

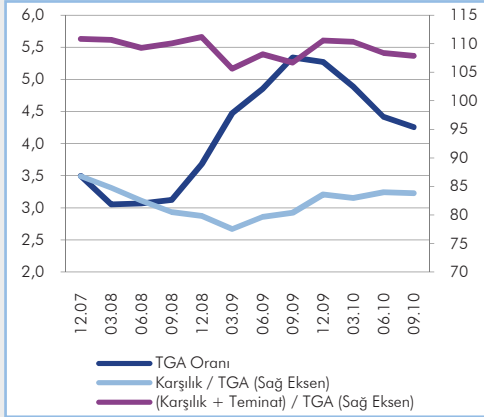

Kaynak: BDDK-TCMB

Ülkemizde hali hazırda bir aylık vade dilimi için hesaplanmakta olan likidite oranı Basel III çerçevesinde düzenlenen Likidite Karşılama Oranı ile benzerlik göstermekte olup, bankacılık sektörünün yeni uluslararası düzenlemelere kolaylıkla uyum sağlayabileceği düşünülmektedir. Yaşanan küresel krizden çıkarılan dersler paralelinde, Basel Komitesi sınır ötesi bankaların likidite düzenlemesi için iki tip küresel likidite oranı geliştirmiştir. Likidite Karşılama Oranı (Liquidity Coverage Ratio-LCR) olarak adlandırılan birinci orana göre bankalar, belirlenen bir senaryo dahilinde, 30 günlük bir dönemde ortaya çıkabilecek likidite ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde likit varlık buldurmak zorundadır. Likidite karşılama oranını desteklemek, yapısal likidite uyumsuzluklarını sınırlandırmak ve çekirdek fonlamayı belirli bir düzeyin üzerinde tutmak amacıyla Net İstikrarlı Fonlama Oranı (Net Stable Funding Ratio -NSFR) adı altında ikinci bir oranın oluşturulmasına çalışılmaktadır. Bu orana göre bir bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarının ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına oranı yüzde 100'den büyük olmalıdır. Söz konusu oranlara ilişkin uygulama takvimi belirlenmiş olup, her iki oran için 1 Ocak 2012'den itibaren bilgi amaçlı raporlamaların başlamasına, oranlara uyumun bir zorunluluk olarak LCR için 1 Ocak 2015 ve NSFR için 1 Ocak 2018 itibarıyla gerçekleştirilmesine karar verilmiştir (Özel Konu IV.6).

Kredi portföyünün kalitesi iyileşmiş, sorunlu kredi oranı tüm kredi türlerinde gerilemiştir. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla tahsili gecikmiş alacakların (TGA) toplam kredilere oranı geçen yıl sonuna göre 1,9 puan düşerek yüzde 4,3'e gerilemiştir. TGA'ya dönüşüm oranındaki iyileşmede kredilerdeki artışın yanı sıra, TGA'ların tahsili, aktiften silinmesi ya da satışı ile portföyden çıkarılması etkili olmuştur. Tüm kredi türleri için sorunlu kredi oranı düşüş eğilimi göstermekle birlikte, KOBİ kredileri TGA'ya dönüşüm oranı en hızlı düşüş gösteren kredi türüdür. Sorunlu kredilere yüksek oranda karşılık ayrılmakta olup, karşılıkların sorunlu kredilere oranı 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 83,8'e ulaşmıştır. Karşılıklar ve alınan teminatların dikkate alınan değerleri toplamı ise sorunlu kredi tutarını aşmaktadır. Yüksek karşılık oranı ve gerileyen TGA'ya dönüşüm oranı sektörün kredi riski göstergelerinin iyileştiğine işaret etmektedir (Grafik III.24 ve Tablo III.2).

Grafik III.24.
Tahsili Gecikmiş Alacaklar (TGA) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

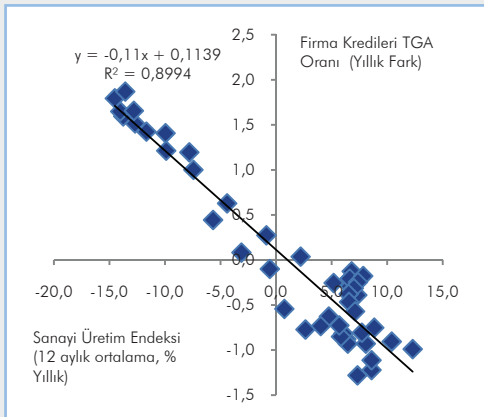
Tablo III.2
Kredi Türlerine Göre TGA Oranları (%)

	2008	2009	09.10
Toplam Krediler	3,7	5,3	4,3
Firma Kredileri	3,7	4,9	4,0
-KOBİ Kredileri	4,8	7,6	5,5
-Kurumsal Krediler	3,1	3,6	3,2
Bireysel Krediler	3,7	6,0	4,8
-Tüketici Kredileri	2,4	4,1	3,2
--Konut	1,3	2,1	1,6
--Taşıt	6,0	10,3	7,6
--İhtiyaç	3,0	5,5	4,3
-Kredi Kartları	6,5	10,4	9,1

Kaynak: BDDK-TCMB

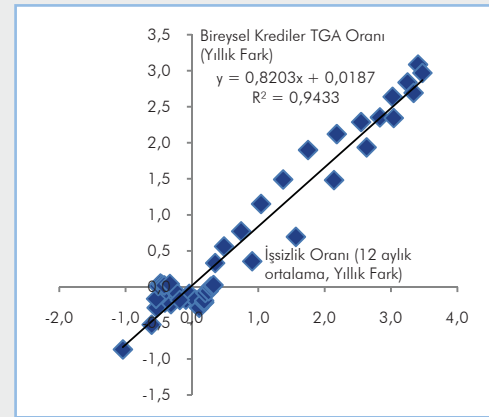
Sorunlu kredi oranının düşüşünde kredilerdeki toparlanmanın yanısıra, işsizlik oranlarındaki gerileme ve ekonomik büyüme etkili olmuştur. Ekonomide yaşanan iyileşme, kredi geri ödeme performansını olumlu etkilemektedir. Firmaların sorunlu kredi oranı ile ekonomik büyüme oranı arasında yakın bir ilişki vardır. Üretim ve büyümenin arttığı dönemlerde, firmaların sorunlu kredi oranı da gerilemektedir (Grafik III.25). Bireysel kredilere ait sorunlu kredi oranı da işsizlik oranıyla yakın bir ilişki içindedir. İşsizlik oranının gerilediği dönemlerde ise hanehalkının ödeme gücü iyileşmekte ve sorunlu kredi oranı gerilemektedir (Grafik III.26).

Grafik III.25.
Firma Kredileri TGA Oranı ve Sanayi Üretimi
(12.06 – 09.10)

Kaynak: TCMB

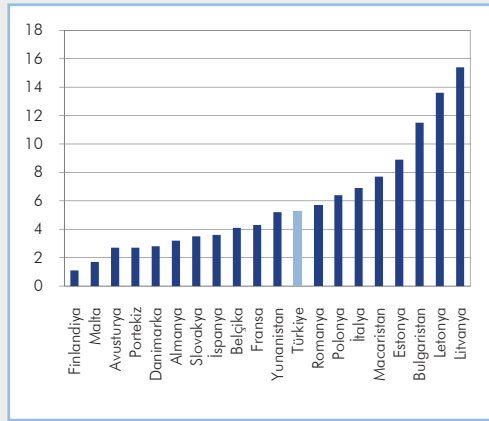
Grafik III.26.
Bireysel Krediler TGA Oranı ve İşsizlik
(12.06 – 08.10)

Kaynak: TCMB

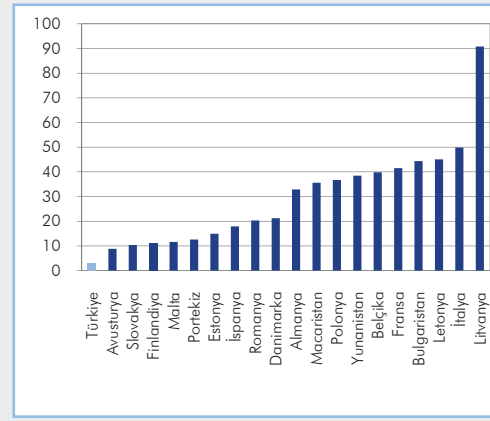
Seçilmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, bankacılık sektöründe sorunlu kredi oranının makul seviyelerde olduğu gözlenmektedir. AB ülkelerinde 2009 yılı sonunda sorunlu kredi oranı yüzde 4,2 seviyesindeyken, sorunlu kredilere yüzde 50,5 oranında karşılık ayrılmaktadır. Bunun sonucunda karşılıklar sonrasındaki net takipteki alacaklar tutarının özkaynaklara oranı yüzde 21,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ülkemizde ise sorunlu kredi oranı AB ortalamasına yakınken, yüksek karşılık oranı nedeniyle net takipteki alacaklar özkaynaklar üzerinde önemli bir risk oluşturmamaktadır (Grafik III.27 ve Grafik III.28).

Grafik III.27.
Seçilmiş Ülkelerin Sorunlu Kredi Oranları
(%, 2009)

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

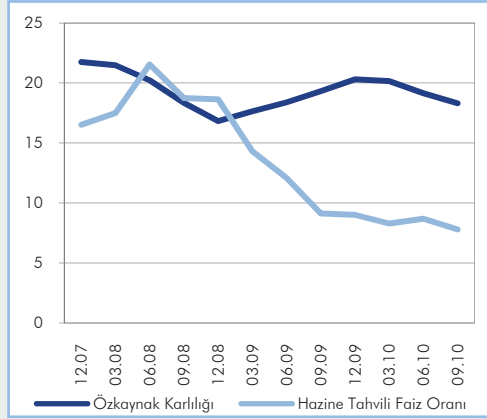
Grafik III.28.
Seçilmiş Ülkelerin Net TGA / Özkaynaklar
Oranları (% , 2009)

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

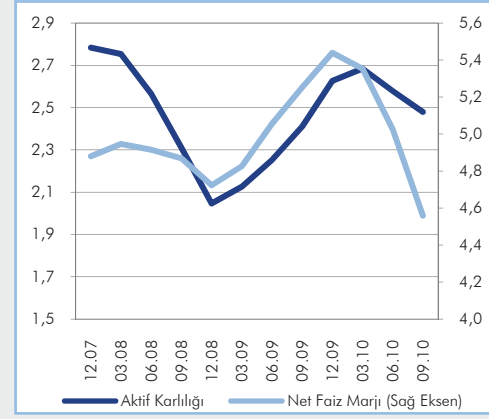
Bankacılık sektörü güçlü kârlılığını sürdürmekle birlikte kredi kalitesindeki iyileşmeye rağmen kârlılık performansı göstergeleri bir miktar düşüş eğilimine girmiştir. 2010 yılının dokuz aylık döneminde bankacılık sektörünün dönem net kârı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 7,4 artarak 16,9 milyar TL tutarında gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörünün net kâr artışında özellikle takipteki alacaklar özel provizyon giderlerindeki azalış etkili olmuştur. Söz konusu provizyon giderleri ve vergi karşılığı hariç tutulduğunda, karşılıklar ve vergi öncesi kârın geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 8,5 gerilediği görülmekte olup, kârlılık performansı göstergeleri düşüş eğilimindedir. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla özkaynak kârlılığı geçen yıl sonuna göre 2 puan düşerek yüzde 18,3'e gerilemiştir. Özkaynak kârlılığındaki düşüğe rağmen, elde edilen getirinin alternatif risksiz getiri oranının üzerinde olduğu dikkat çekmektedir (Grafik III.29). Özkaynak kârlılığının düşüşünde net faiz marjındaki daralmaya bağlı olarak aktif kârlılığının gerilemesi etkili olmuştur. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla aktif kârlılığı geçen yıl sonuna göre 0,1 puan düşerek yüzde 2,5'e, net faiz marjı ise 0,9 puan daralarak yüzde 4,6'ya gerilemiştir (Grafik III.30). Kriz döneminde vade uyumsuzluğunun sonucu olarak, faiz oranlarının düşmesi sektörün net faiz marjlarını ve kârlılığını olumlu etkilemiştir. Kriz sonrasında faiz marjlarının daralmasında krediler ve mevduatlara uygulanan rekabetçi fiyatlar etkili olmuştur.

Grafik III.29.
Özkaynak Kârlılığı ve Risksiz Faiz Oranı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.30.
Aktif Kârlılığı ve Net Faiz Marjı (%)¹

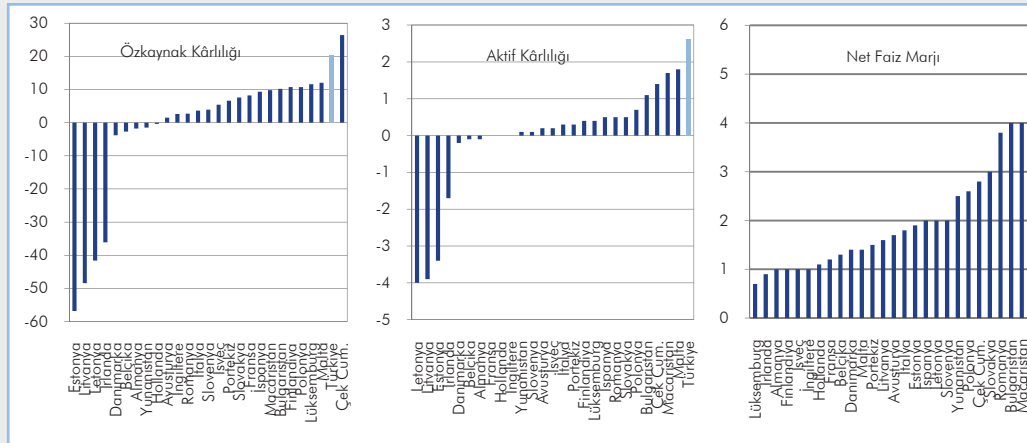

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Net Faiz Marjı = Net Faiz Geliri / Ortalama Aktifler

Bankacılık sektörünün kârlılık göstergeleri diğer ülkelerin oranları üzerinde gerçekleşmektedir. Ülkemiz bankacılık sektörünün özkaynak ve aktif kârlılıkları ile net faiz marjının AB üyesi ülkelere göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. AB üyesi ülkelerin 2009 yılında özkaynak kârlılığı yüzde 3,8, aktif kârlılığı yüzde 0,2 ve net faiz marjı yüzde 1,7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.31).

Grafik III.31.
Seçilmiş Ülkelerin Özkaynak Kârlılığı, Aktif Kârlılığı ve Net Faiz Marjları (% , 2009)

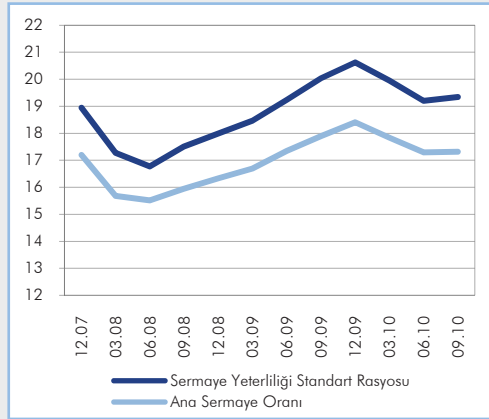

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

Kaldıraç oranındaki düşüş sürerken, kredilerdeki hızlı büyüme kriz döneminde artış eğiliminde olan sermaye yeterlilik rasyosunun gerilemesine neden olmuştur. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla geçen yıl sonuna göre 1,3 puan düşerek yüzde 19,3'e gerileyen sermaye yeterlilik rasyosu, yasal ve hedef rasyoların oldukça üzerinde seyretmektedir (Grafik III.32). Bunun yanı sıra, yasal özkaynakların zarar karşılama kapasitesinin yüksek olduğu ve kaliteli

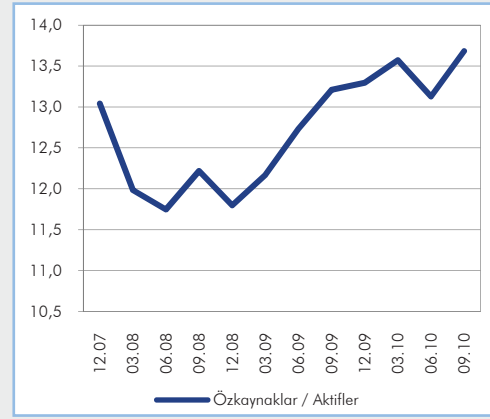
unsurlardan oluştuğu dikkat çekmektedir. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla ana sermaye oranı toplam sermaye yeterlilik rasyosunun sadece 1,9 puan altında ve yüzde 17,4 olarak gerçekleşmiştir. Aynı zamanda ana sermayenin ağırlıklı olarak ödenmiş sermaye ve dağıtılmamış kârlardan oluştuğu, birincil sermaye benzeri borçların ana sermaye içindeki payının sadece yüzde 0,1 olduğu dikkat çekmektedir. Sermaye yeterlilik oranındaki düşüşe rağmen bankaların kaldıraç seviyelerinin gerilediği görülmektedir. Özkaynakların toplam aktiflere oranı ise 0,3 puan artarak yüzde 13,6'ya yükselmiştir (Grafik III.33).

Grafik III.32.
Sermaye Yeterlilik Oranı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

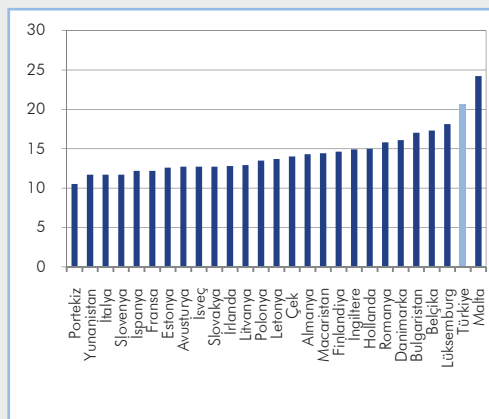
Grafik III.33.
Özkaynakların Toplam Aktiflere Oranı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

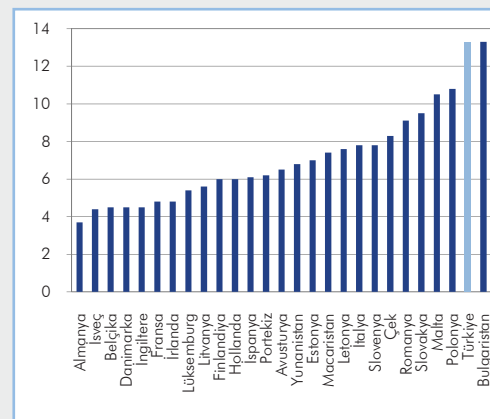
Ülkemiz bankacılık sektörünün diğer ülkelerle karşılaştırıldığında yüksek sermaye yeterlilik rasyosu ve düşük kaldıraç oranlarıyla çalıştığı dikkat çekmektedir. AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında bankacılık sektörünün yeterli sermayeye sahip olduğu ve borçluluk oranının düşük olduğu görülmektedir. Ülkemiz bankacılık sektörü gerek sermaye yeterlilik rasyosu gerekse özkaynakların toplam aktiflere oranı açısından en yüksek oranlara sahip ülkeler arasındadır. AB ülkelerinde özkaynakların bilanço ağırlığı ortalama yüzde 4, sermaye yeterlilik rasyosu yüzde 13,2 seviyesindedir (Grafik III.34 ve Grafik III.35).

Grafik III.34.
Seçilmiş Ülkelerin Sermaye Yeterlilik Oranı (% , 2009)

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

Grafik III.35.
Seçilmiş Ülkelerin Özkaynakların Toplam Aktiflere Oranı (% , 2009)

Kaynak: ECB, BDDK-TCMB

Bankacılık sektörünün kredi ve piyasa hareketlerinden ileri gelen şoklara dayanıklılığını test eden senaryo analizleri de sektörün özkaynaklarının uygulanan şokları karşılayabilecek durumda olduğunu göstermektedir. Uygulanan senaryo analizine göre, kur, eurobond getirileri, faiz ve TGA'lara uygulanan eş anlı azami şoklar sonucu, sektörün sermaye yeterlilik rasyosu 8,1 puan azalmakta, buna rağmen yasal sınır olan yüzde 8'in üzerinde kalmaktadır (Tablo III.3 ve Grafik III.36).

Tablo III.3.
Uygulanan Senaryolar¹

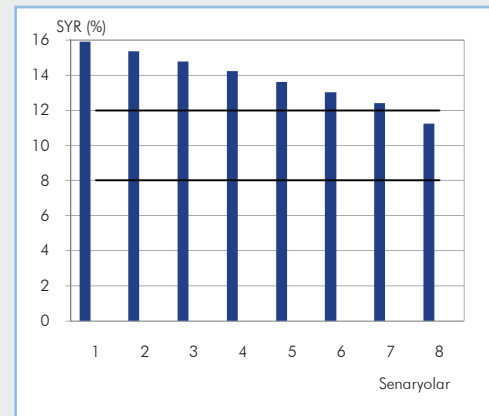
Senaryo	Kur (% artış)	Euro-bond (% değer kaybı)	Faiz (puan artışı) ²	TGA (puan artışı)
1	30,0	5,0	10,0	3,0
2	31,5	5,3	10,5	4,0
3	33,0	5,5	11,0	5,0
4	34,5	5,8	11,5	6,0
5	36,0	6,0	12,0	7,0
6	37,5	6,3	12,5	8,0
7	39,0	6,5	13,0	9,0
8	40,5	6,8	13,5	11,0

Kaynak: TCMB

(1) Senaryo analizinde yaşanan krizler dikkate alınarak risk faktörlerine eşanlı şoklar verilmiştir.

(2) Türk lirası faiz oranı şokudur. Yabancı para faiz oranı şoku Türk lirasına uygulananın üçte biri kadardır.

Grafik III.36.
Senaryo Analizi Sonuçları

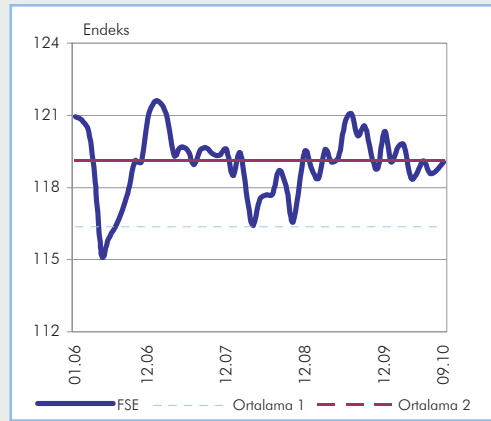

Kaynak: TCMB hesaplamaları

Ülkemizde sermaye yeterlilik rasyosunun yüksekliğiyle birlikte özkaynakların ağırlıklı olarak zarar karşılama kapasitesi yüksek olan ödenmiş sermaye ve dağıtılmamış kârlardan oluşması ülkemiz bankacılık sektörünün Basel III düzenlemelerine uyum konusunda bir zorluk yaşamayacağını göstermektedir. Basel III düzenlemelerinde, asgari sermaye yeterlilik rasyosu yüzde 8 seviyesinde kalmaya devam ederken, ödenmiş sermaye ve dağıtılmamış kârlardan oluşan çekirdek ana sermaye oranı asgari yüzde 2'den yüzde 4,5'e, ana sermaye oranı ise yüzde 4'ten yüzde 6'ya yükseltilerek sermayenin kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. Aynı zamanda söz konusu oranlara yüzde 2,5 oranındaki koruyucu tampon uygulanmakta ve kriz dönemlerinde sermaye yeterlilik oranının asgari yükümlülüğün altına düşmesi engellenmektedir. Koruyucu tampon ile birlikte çekirdek ana sermaye oranı yüzde 7'ye, ana sermaye oranı yüzde 8,5'e, sermaye yeterlilik rasyosu yüzde 10,5 seviyesine yükselmektedir. Söz konusu asgari oranların tutturulması için uzun bir süre öngörülmekte ve düzenlemelerin 2019 yılında tam olarak uygulanması planlanmaktadır. Diğer yandan Basel Komite, risk bazlı sermaye yeterlilik oranının risk bazlı olmayan ve ana sermayenin toplam bilanço içi ve dışı varlıklara oranlanmasıyla hesaplanan bir kaldıraç oranı ile desteklenmesine karar vermiştir. 2018 yılında uygulamaya konulması düşünülen oranın, test aşamasından sonra kesinleşmek üzere yüzde 3 seviyesinde olması öngörülmektedir (Özel Konu IV.6).

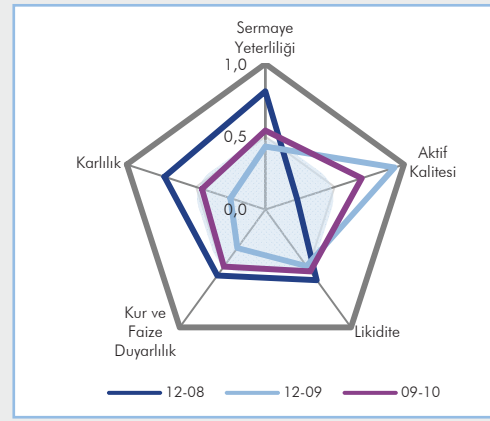
Bankacılık sisteminin sağlamlığına ilişkin göstergeler, makro çerçevede incelendiğinde genel olarak sektörün sağlamlığına işaret etmektedir. Krizden çıkış sürecinde iktisadi faaliyetteki toparlanma ve düşük düzeyde seyreden faiz oranları sonucunda sorunlu kredi oranları gerilemiştir. Bankacılık sektörünün yurt dışından kaynak sağlama imkanları iyileşirken, kamu menkul kıymetlerinin bilanço içindeki payı azalmıştır. Kredi kalitesindeki iyileşmeye rağmen net faiz marjındaki daralmayla birlikte, kârlılık performansı göstergeleri düşüş eğilimine girmiş, kredilerin hızlı artışıyla hâlâ asgari ve hedef rasyoların üzerinde olmakla birlikte sermaye yeterlilik oranı gerilemiştir. Tüm bunlara bağlı olarak, endeks son dönemlerde görece olarak düşük seviyede seyretmiştir (Grafik III.37 ve Grafik III.38).

Grafik III.37.
Finansal Sağlık Endeksi^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Kullanılan "Ortalama 1" Aralık 1999 – Eylül 2010 ve "Ortalama 2" Ocak 2004-Eylül 2010 ortalamasıdır.
(2) Çalışma esasları farklılık gösterdiğinden yapılan değerlendirmelerde katılım bankaları hariç tutulmuştur.

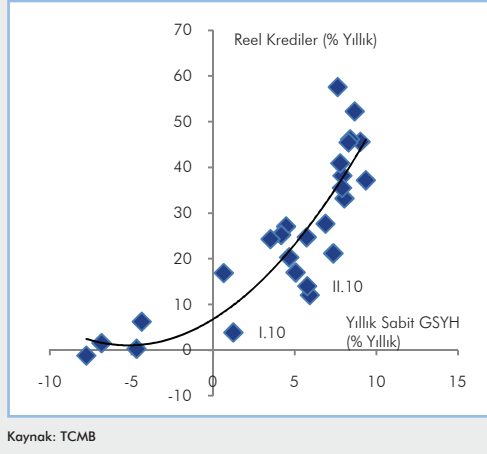
Grafik III.38.
Bankacılık Sektörü Makro Gösterimi¹

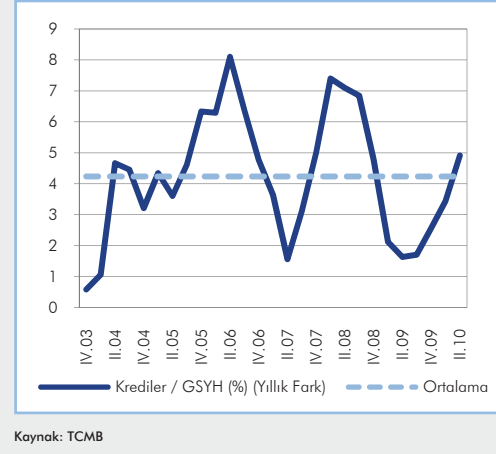
Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Finansal İstikrar Makro göstergelerinin bir altı alanı olarak hesaplanmaktadır.

Önümüzdeki dönemde kredi büyümesi finansal istikrar açısından dikkatle takip edilmesi gereken bir değişkendir. Kredi artışına rağmen tarihsel veriler henüz aşırı bir kredi büyümesine işaret etmemektedir. Bankacılık sektöründe 2003-2009 yılları arasında kredilerin ortalama reel artış oranı yüzde 23,9 seviyesindedir. 2010 yılı Eylül ayında yıllık reel kredi artışı yüzde 15,8 olup, ortalamanın altındadır. Mevduatın krediye dönüşüm oranı küresel kriz öncesinde 2008 yılı Ağustos ayında yüzde 89,7 iken, 2010 yılı Eylül ayında yüzde 83,8 ile hâlâ kriz öncesi seviyesinin gerisindedir. 2010 yılı ikinci çeyrek dönem itibarıyla kredilerin milli gelire oranı yüzde 44,4 seviyesinde olup, orandaki yıllık artış 4,9 puandır. 2003-2009 yılları arasında kredilerin milli gelire oranı yıllık bazda ortalama 4,2 puan artış göstermiştir. Kredilerin milli gelire oranındaki artış ortalamanın üzerinde gerçekleşmesine rağmen, 2006 yılı ikinci çeyreğinde ve 2008 yılının ilk çeyrek döneminde sırasıyla 8,1 ve 7,4 puanlık artışlar yaşandığı görülmektedir. Bu çerçevede, kredilerdeki artışın hâlihazırda aşırı bir kredi genişlemesine işaret etmediği düşünülmektedir (Grafik III.39 ve Grafik III.40).

Grafik III.39.
Kredi Artışı ve Ekonomik Büyüme (I.04-II.10)

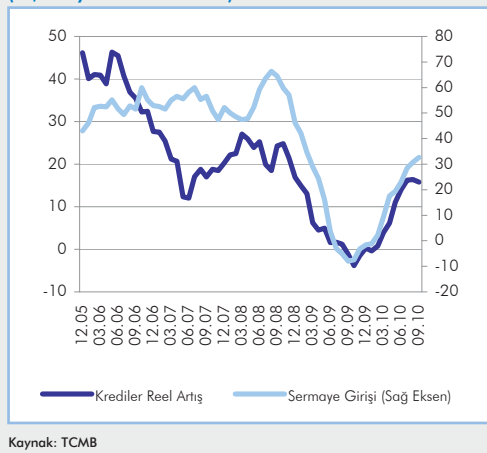

Grafik III.40.
Kredilerin Milli Gelire Oranı (Yıllık Fark)

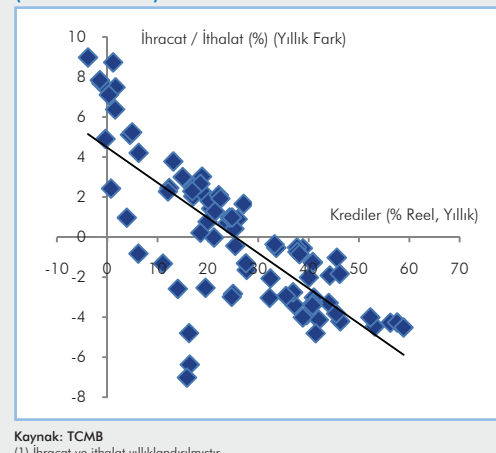

Mevcut durumda aşırı kredi genişlemesi görülmemekle birlikte, kredi artışıyla ve sermaye girişiyle ivmelenen iç talep büyümesi dış ticaret ve cari işlemler açığı gibi ekonomik dengesizlikler yaratma potansiyeli taşımaktadır. Küresel krizden çıkışla birlikte kredi genişlemesi ve yabancı sermaye girişleri yaşanmıştır. 2009 yılı Ekim ayında yıllık yabancı net sermaye girişleri 3,8 milyar ABD dolarına gerilerken, krediler yıllık bazda reel olarak yüzde 3,8 daralmıştır. 2010 yılı Eylül ayı itibarıyla, reel kredi artışı yüzde 15,8'e yükselirken, yabancı sermaye girişleri 32,6 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (Grafik III.41). Kredi artışı ve sermaye girişleriyle beslenen iç talebe dayalı büyüme ise dış ticaret ve cari işlemler açığının artmasına neden olmakta ve ekonominin kırılganlığını artırmaktadır (Grafik III.42). Önümüzdeki dönemde sermaye girişlerinin devam etmesi ve küresel büyümenin ivme kazanmaması halinde iç ve dış talepteki ayrışmanın daha da belirgin hale gelme olasılığı bulunmaktadır. Bu duruma yönelik risklerin sınırlanması bakımından kısa vadeli faizler dışında ek politika araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede Merkez Bankası, önümüzdeki dönemde iç ve dış talep arasındaki ayrışmanın hızlı kredi genişlemesi ve cari dengedeki bozulma ile bir arada ortaya çıkarak finansal istikrara ilişkin kaygıları gündeme getirmesi halinde, para politikası oluşturulurken zorunlu karşılıklar ile likidite yönetimi gibi alternatif araçları daha etkin biçimde kullanabilecektir.

Grafik III.41.
Kredi Artışı ve Yıllık Sermaye Girişi
(%, Milyar ABD doları)

Grafik III.42.
Kredi Büyümesi ve Dış Ticaret Dengesi
(01.04-09.10)¹

Daralan faiz marjları ve artan rekabet nedeniyle, önümüzdeki dönemde bankaların kredi verme süreçlerinde etkin risk yönetimini korumaları önem arz etmektedir. Bankaların, faiz marjının kârlılık üzerine getirdiği olumsuzluğu kredi büyümesiyle telafi etmek istemeleri ve kredi piyasasında rekabetin artması kredi risklerinin yeterince fiyatlanmamasına neden olabilir. Böyle bir durumda, etkin risk yönetimi uygulamalarına devam edilmesi sektörün aktif kalitesindeki iyileşmenin sürdürülmesi açısından önemlidir.